

Kulturutskottets betänkande

1983/84:4

om vissa byggnadsvårdsärenden

Motioner

Yrkanden

I motion 1982/83:747 av Elisabeth Fleetwood m. fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att riksantikvarieämbetet ger restaureringen av Bergkvara slottsruin hög prioritet.

I motion 1982/83:934 av Marianne Karlsson (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger riksdagen till känna vad i motionen anförts beträffande en vidareutbyggnad av slottet i Vadstena för landsarkivets räkning.

Motiveringar

I motion 1982/83:747 påpekas att representanter för riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen i Kronobergs län under sommaren 1981 inspekterade Bergkvara slottsruin med tanke på en eventuell restaurering av slottsruinen. Denna befinner sig i ett dåligt skick och anses kunna utgöra en allvarlig olycksrisk. Senare har riksantikvarieämbetet meddelat att ämbetet avsåg undersöka om restaureringen kunde utföras som statligt beredskapsarbete.

Vadstena slott har sedan år 1899 fungerat som landsarkiv, sägs i motion 1982/83:934. I det om- och tillbyggnadsprojekt för landsarkivets räkning som påbörjades år 1982 minskades lokalerna i förhållande till vad landsarkivet angivit i sin projektering, hävdas det. Landsarkivet och länsstyrelsen i Östergötlands län har påpekat att arkivets lokaler snart kommer att vara otillräckliga. Motionären anser därför att regeringen snabbt bör överväga att fortsätta utbyggnaden vid slottet och ge byggnadsstyrelsen i uppdrag att omedelbart sätta i gång projektering av ytterligare en vall. Hon anför att den fortsatta utbyggnaden inte endast har värde för landsarkivet utan också är av utomordentligt stort kulturhistoriskt värde.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Bergkvara slottsruin

Bergkvara slott finns dokumenterat i Arvid Trolles jordebok från 1490-talet. Slottet ägdes av släkten Trolle och var vid slutet av 1400-talet centrum för ett stort godscomplex om ca 1 000 gårdar i hela nuvarande södra Sverige. Riksantikvarieämbetet har lämnat följande beskrivning av ruinen, som ägs av familjen Posse.

Borgruinen är 20 × 15 m stor med 15—20 m höga väggar. Utvändigt har väggarna varit bestrukna med kalkbruk som nu delvis har fallit bort. På nordöstra hörnet finns tre stora stenar kvar som går 0,5—0,8 m utanför väggen. Dessa är troligen en återstod av ett torn. Högst upp på södra och västra väggarna finns kvar tre spisar av rödtegel. Västra och norra väggarna har vardera en skada, som går från toppen och till ungefär 3 och 4 m från markytan. Kanterna på dessa är väl lagda, vilket gjordes samtidigt med övriga förstärknings- och restaureringsarbeten 1906. Alla fönster- och skottgluggar är reparerade med röda tegelstenar liksom valvet till ingången i väggen.

I fråga om förslag till åtgärder anger ämbetet att norra sidan av ingången till borgen är sprucken och rasar snart.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ansökte i december 1982 att som beredskapsarbete få utföra restaurering av Bergkvara slottsruin. I april 1983 har arbetsmarknadsstyrelsen beslutat att restaureringsarbetet får utföras som statligt beredskapsarbete för en total kostnad av 695 000 kr. Vidare har riksantikvarieämbetet anslagit ca 75 000 kr. för restaurering av slottsruinen.

Landsarkivet i Vadstena

Landsarkivet i Vadstena har sedan verksamheten började år 1899 haft sina lokaler i östra delen av Vadstena slott. Redan 1906 började arkivets magasinsutrymmen bli otillräckliga och förslag till utbyggnad av magasinsutrymmena i andra delar av slottet utarbetades men avstogs på grund av för höga kostnader. Sedan 1919 har med jämna mellanrum olika lösningar på landsarkivets lokalproblem förts fram.

År 1939 beslöt riksdagen att Vadstena slotts i mitten på 1800-talet rivna vallar skulle restaureras. Under perioden 1946 till början på 1970-talet diskuterades olika lösningar på landsarkivets lokalproblem. År 1974 fick byggnadsstyrelsen ett projekteringsuppdrag som bl. a. innebar att slottets ursprungliga försvarsvallar till viss del skulle återställas samt anpassas för arkivets behov.

Vid remissbehandlingen år 1976 av förslag till ombyggnad, som utarbetats av professor Ahrbom på byggnadsstyrelsens uppdrag, uttalade riksantikvarieämbetet att det accepterade de planerade vallbyggnaderna under den uttryckliga förutsättningen att vallanläggningen i sin helhet står färdig inom tio år efter det arbetena påbörjats. Att lämna vallanläggningen halvfärdig under en längre följd av år skulle enligt ämbetets bestämda uppfattning vara synnerligen olyckligt med tanke på att avsikten med återuppförandet av vallarna utöver målet att skapa erforderliga utrymmen för landsarkivet var att i allt väsentligt återge slottsanläggningen dess ursprungliga utseende.

Det senaste projekteringsuppdrag som givits byggnadsstyrelsen avser en utbyggnad med 25 000 hyllmeter och omfattar endast den östra vällen och

en mindre del av den södra vallen. Enligt tidsplanen skall de nya magasinerna vara inflyttningsklara vid årsskiftet 1983-1984 medan ombyggnaden i sin helhet har beräknats vara färdig i början av år 1985.

Landsarkivets bestånd uppgår i dag till 22 000 hyllmeter. Beträffande lokalsituationen konstaterar landsarkivet i april i år i en skrivelse till länsstyrelserna i Kalmar, Kronobergs och Jönköpings län bl. a. följande:

- att landsarkivet efter avslutad ny- och ombyggnad kommer att förfoga över ett hyllutrymme om 24 000 hyllmeter
- att landsarkivets bestånd f. n. uppgår till ca 22 000 hyllmeter
- att det accessionsutrymme — 2 000 hyllmeter — som sålunda uppstår inte räcker ens till emottagandet av de nu leveransmogna arkivalierna (drygt 4 000 hyllmeter)
- att landsarkivet inte, även om annexet fortfarande inhyres och förses med compactushyllor, kan emotta de i början av 1990-talet väntade leveranserna (ca 7 500 hyllmeter)
- att landsarkivet under sådana omständigheter ej kan emotta eventuella förtidsleveranser från myndigheterna.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har under våren 1983 hos utbildningsdepartementet aktualiserat frågan om en omedelbar fortsättning av den pågående första etappen av arbetet med uppbyggandet av vallarna vid Vadstena slott.

Utskottet

Arbeten på att restaurera Bergkvara slottsruin har enligt vad utskottet inhämtat påbörjats under september 1983. Som framgår av redovisningen i det föregående har arbetsmarknadsstyrelsen beslutat att restaurering av ruinen får utföras som statligt beredskapsarbete för en total kostnad av 695 000 kr. Även riksantikvarieämbetet har anslagit 75 000 kr. för samma ändamål. Utskottet, som utgår från att berörda myndigheter följer arbetet och behovet av eventuellt ytterligare restaureringsarbeten, konstaterar att syftet med motion 1982/83:747 (m) är tillgodosett och att någon åtgärd från riksdagens sida inte erfordras.

Landsarkivet i Vadstena har sedan verksamheten började år 1899 haft lokaler i östra delen av Vadstena slott. Sedan lång tid tillbaka har arkivets magasinsutrymmen varit otillräckliga. För att bl. a. lösa landsarkivets utrymmesbehov har byggnadsstyrelsen haft i projekteringsuppdrag att återuppföra en del av slottets ursprungliga försvarsvallar. Den östra vallen och en mindre del av den södra vallen är uppförda och de nya magasinerna beräknas vara inflyttningsklara vid årsskiftet 1983-1984.

I motion 1982/83:934 (c) förordas att byggnadsstyrelsen skall få i uppdrag att projektera en fortsatt utbyggnad av slottets vallar. Länsstyrelsen i Östergötlands län har med hänvisning till landsarkivets behov av magasin

hos utbildningsdepartementet aktualiserat frågan om en omedelbar fortsättning av arbetet med att återuppföra vallarna vid Vadstena slott. Riksantikvarieämbetet har i ett remissyttrande över förslag till den nuvarande återuppbyggnaden uttalat att ämbetet accepterade de då planerade vallbyggnaderna under den uttryckliga förutsättningen att vallanläggningen i sin helhet står färdig inom tio år efter det att arbetena påbörjats.

Utskottet utgår från att berörda myndigheter kommer att uppmärksamma frågan om en fortsatt återuppbyggnad av vallarna vid Vadstena slott. Utskottet anser det inte behövt med någon särskild hänvändelse från riksdagen till regeringen i denna fråga.

Utskottet hemställer

1. beträffande *Bergkvara slottsruin*
att riksdagen avslår motion 1982/83:747,
2. beträffande *Vadstena slott*
att riksdagen avslår motion 1982/83:934.

Stockholm den 10 november 1983

På kulturutskottets vägnar
INGRID SUNDBERG

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Tyra Johansson (s), Karl Boo (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Stina Gustavsson (c), Gunnar Thollander (s), Gunnel Liljgren (m), Jan-Erik Wikström (fp), Mona Sahlin (s), Anders Nilsson (s), Håkan Stjernlöf (m) och Carl-Henrik Hermansson (vpk).